

K systému vědeckých znalostí o válce a armádě

Redakce časopisu Vojenská mysl pokračuje v uveřejňování diskusních příspěvků k článku generálporučíka M. A. Garejeva „Systém vědeckých znalostí o válce a armádě“.

V tomto čísle jde o výňatky z diskuse generálporučíka V. G. Rezničenka a plukovníka A. A. Sidorenka, plukovníka A. P. Dmitrijeva, plukovníka R. K. Marjuchina a plukovníka N. F. Federenka.

Systém vědeckých znalostí a válce a armádě

V soudobých podmínkách, vzhledem ke složitému sociálně politickému a vojensko-strategickému charakteru válek, značně se zvýšilo množství odvětví poznání spojených se zkoumáním různých aspektů tohoto složitého sociálního jevu. V současné době má proto zvláštní význam přesná vědecká klasifikace celého systému znalostí o válce a armádě a v ní určení místa a úlohy každé části tohoto systému, zejména vojenské vědy, jejího předmětu a struktury.

Obecný metodologický přístup autora k analýze systému vědeckých znalostí o válce a armádě je správný. Rozdělení tohoto systému vědeckých znalostí na části je logické a zdůvodněné, umožňuje přesně vymezit rámec, úkoly a funkce každého z vědeckých směrů při odpovídajících jejich vzájemných spojitostech. Systémový přístup ke klasifikaci vojenskovědeckých znalostí umožňuje rovněž novým způsobem přistupovat k určení struktury a obsahu vojenské vědy, oprostit ji od těch odvětví znalostí a funkcí, které nejsou bezprostředně spjaty s vojenskou vědou, a současně je uchovat v systému znalostí o válce.

V souvislosti s tím plně souhlasíme, že při dalším rozpracování otázek struktury sovětské vojenské vědy nemůžeme „soustřeďovat pod jednou střešou všechny a

všechno“, tzn. zahrnovat bezprostředně do vojenské vědy ty teorie, vědy a teoretické zásady, které mají základ ve společenských vědách; to se konkrétně vztahuje ke skupině vojenských sociálních věd (vojenská ekonomika, stranickopolitická práce, morální činitel atd.).

Značnou práci věnuje autor analýze došavadních názorů. Originalita úsudků a polemický charakter článku přitahují pozornost vojenského čtenáře a nabádají k přemýšlení.

Za základ klasifikace odvětví vojenské vědy autor položil dva charakteristické rysy: předmětový v souvislosti s poznávacími zákonitostmi každým odvětvím znalostí a předmětově problémový s vyčleněním v soustavě vojenské vědy řady jejích důležitých odvětví ke komplexnímu zkoumání důležitých teoretických a praktických problémů.

V zásadě, v závislosti na cílech a praktické potřebě, můžeme klasifikovat jevy, předměty a odvětví znalostí ne podle jednoho, ale podle dvou i více podstatných příznaků a zdůvodnění. Přitom v první řadě uskutečňujeme klasifikaci a rozdělení obsahu pojmu (v daném případě „vojenská věda“), jak o tom píše autor, podle jednoho základu a potom podle druhého. Ve všech případech však musíme rozhodně dodržovat pravidlo logiky, že celkový

počet členů dělení se musí rovnat počtu děleného pojmu. V opačném případě můžeme těžko souhlasit, že dělení je správné.

V této souvislosti chceme vyjádřit některé názory ke klasifikaci některých odvětví znalostí, které jsou začleněny do vojenské vědy.

O teorii vojenské ekonomiky, o jejím místě v systému věd se již nejednalo psalo, avšak přesnou odpověď na otázku o vztahu teorie vojenské ekonomiky k vojenské vědě jsme doposud nedostali. Správně autor píše, že teorie vojenské ekonomiky je úzce spojena s ekonomickými vědami, v určité míře je vědou vzájemně blízkou, hraniční ve vztahu k vojenské vědě; přesto však začleňuje do vojenské vědy ty její části, které mají největší vojenskou specifikou. Je to motivováno rostoucím významem vojenské ekonomiky v rámci zabezpečení ozbrojeného zápasu.

Myslíme, že argument autora je málo přesvědčivý pro takový závěr. Podle charakteru předmětu poznání je teorie vojenské ekonomiky nerozlučně spjata s politickou ekonomikou, operuje jejími zákony, kategoriemi a je její specifickou částí. Současně však je bezprostředně spjata s vojenskou vědou a je s ní v těsné součinnosti. Na základě závěrů vojenské vědy o možném charakteru války rozpracovává teorie vojenské ekonomiky celý komplex problémů ekonomického zabezpečení ozbrojeného zápasu. Vojenská věda bere v úvahu a hodnotí, v zájmu vítězství nad nepřítelem, závěry vojenských ekonomických a jiných blízkých věd. Sama však, jak známe, nezkoumá ekonomické, politické a geografické faktory, ale využívá podkladů jiných věd. Proto teorii vojenské ekonomiky nemůžeme zařadit k vojenské vědě, ale ke třetí části systému znalostí o válce a armádě — k odvětvím společenských, přírodních a technických věd, které jsou spjaty se zabezpečením ozbrojeného zápasu.

Místo teorie civilní obrany v soustavě vojenské vědy není v článku rozebráno jednoznačně. Při předmětové klasifikaci se tato teorie vztahuje k teorii vojenského umění a v souvislosti s tím do soustavy teorie operačního umění navrhuje autor mít společně s jinými jejími částmi i teorii operačního umění civilní obrany. Avšak v teorii strategie a taktiky analogické vyčlenění neřeší. Při předmětové problémové klasifikaci rozebírá teorii civilní obrany jako samostatné odvětví vojenské vědy.

Takové určení není dostatečně zdůvodněné. Podle našeho názoru, ve všech případech bychom měli zkoumat teorii civil-

ní obrany jen jako samostatnou část vojenské vědy. Začleňovat je do teorie vojenského umění, a tím i do teorie operačního umění není úplně správné, protože jejich funkce jsou zásadně rozdílné.

V článku autor navrhuje zkoumat samostatně v soustavě vojenské vědy jako její odvětví teorii vyzbrojovací. S tím můžeme souhlasit. Avšak myslíme, že je nutné další podrobné rozpracování obsahu teorie a jejích funkcí. Jsou zcela zřejmé těžkosti formulování takové jedné teorie v důsledku neobyčejně různorodé vyzbroje s různými zákonitostmi rozvoje a činnosti, požadavky a předurčením, principy konstrukce, exploatace atd. Problémy teorie vyzbrojování, které řeší mnohé technické vědy a jejich odvětví, musí být více zkoumány na základě předmětu s přihlédnutím k doporučení vojenské vědy.

Je potřebné se zvláště pozastavit i u určení místa historie vojenského umění. Doposud na danou otázku existují diametrálně rozdílné a vzájemně si odporující názory. V jedněch pracích je vojenská historie plným svým rozsahem bez jakýchkoli námitek zahrnuta jako součást vojenské vědy, ve druhých se jí udílí buď zvláštní postavení v systému vojenskovedeckých znalostí, nebo se ukazuje, že na jedné straně je součástí obecné historie, ale na druhé straně bezprostředně hraničí s vojenskou vědou.

Někteří autoři přiznávají, že vojenská historie je součástí součástí dvou věd — historické a vojenské, jiní připouštějí možnost začlenění do vojenské vědy jen některých částí vojenské historie, jako např. historii vojenského umění.

Správné řešení této otázky má nejen teoretický, ale i důležitý praktický význam. Na něm v mnohém závisí směr rozvoje samotného předmětu historie vojenského umění, problematika a úroveň jejího zkoumání, poměr popisné metody a zevšeobecnění, analýza, specializace a kvalita přípravy vědecko-pedagogických kadrů v oblasti historie vojenského umění, a tím i kvalita vyučování tohoto operačně taktického předmětu.

Marxismus-leninismus učí, že správně pochopit jakýkoli jev a událost můžeme jen tehdy, když jej studujeme v procesu vzniku a rozvoje ve spojitosti s konkrétními podmínkami, které jej vytvořily. Každá věda má svou historii, historii svého předmětu, která je neoddelitelnou součástí této vědy. Pro vojenskou vědu je takovou součástí především historie vojenského umění. Její začlenění do vojenské vědy odpovídá objektivnímu obsahu této vědy a má důležitý praktický význam.

Klasifikace vojenských vědeckých znalostí

Rozvoj kterékoli vědy předpokládá nutnost pravidelně se zabývat vlastními základy, upřesňovat svůj předmět a metodu, strukturu a místo v systému vědeckých znalostí. To plně platí i o vojenské teorii. Proto je pochopitelný zájem o ty práce, ve kterých tyto otázky jsou podrobovány metodologické analýze.

Klasifikace vědeckých, včetně vojenských teoretických znalostí, je možná podle různých zásad. Základ ve všech případech však tvoří předmětová klasifikace. Rozdělovat a spojovat vědy nebo dílčí teorie na základě jiných zásad můžeme jen tehdy, ujasníme-li si co zejména tyto studují a jaké zákony objasňují v obecném objektu zkoumání.

Společným objektem různorodých vojenských zkoumání je válka a armáda, v širším měřítku — vojenská praxe tříd a států a rovněž specifické formy jejího odrazu ve společenském vědomí. Tento objekt je značně mnohostranný. V něm působí obecné zákony dialektiky, sociální zákony různého druhu, některé přírodní a technické zákony, specifické zákony války a vojenství. Je jasné, že jedna věta, která se snaží objasnit všechny stránky vojenské praxe a všechny jí vlastní zákonitosti, je nad její možnosti. Proto tento objekt zkoumá množství společenských, přírodních a technických věd a zvláště vojenská věda. Každá z nich vyčleňuje vlastní aspekt, vlastní „část“ v objektu, zkoumá vlastnosti a zákonitosti určitého typu.

Přitom probíhá diferenciace, ale projevuje se i zpětná tendence k integraci vojenskoteoretických znalostí. Rada věd, vědeckých směrů, které mají příbuzné předměty, spojují se v širší, komplexní vědy. Analogickou tendenci pozorujeme, řešíme-li komplexní problémy obranného charakteru, které vyžadují úsilí určitého množství věd. To umožňuje doplnit předmětovou klasifikaci znalostí o válce a armádě problémovou nebo předmětově problémovou klasifikací.

Začátek v systematizaci vojenskoteoretických znalostí tkví v tom, abychom správně vyčlenili hlavní a nejobecnější aspekty vojenské praxe, správně určili nejobsažlejší komplexní předměty zkoumání a na základě toho vyčlenili hlavní odvětví vojenskoteoretických znalostí. Tato odvětví se mohou především skládat z komplexních věd menšího rozsahu, z dílčích teorií, které mají vlastní specializované předměty zkoumání. Proto nejsložitější práce v systematizaci vojenskoteoretických znalostí tkví v tom, abychom správně určili před-

měty a hranice každé vědy i dílčí teorie, stanovili jejich podřízenost a koordinaci mezi sebou a s hlavními odvětvími vojenskoteoretických znalostí.

Hlavní odvětví (podsystemy) vojenskoteoretických znalostí tvoří:

1. Marxisticko-leninské učení o válce a armádě — světónázorový a metodologický základ celého systému.

2. Vlastní vojenská věda — hlavní část, jádro vojenských speciálních znalostí,

3. Vojenské části jiných společenských, přírodních a technických věd.

Proč právě tak, a ne jinak, musíme vést hranice uvnitř celkového systému znalostí o válce a armádě? Můžeme přesně rozlišit takové stránky nebo aspekty vojenské praxe, které můžeme oprávněně rozebírat jako odpovídající komplexní předměty zkoumání? Kladná odpověď na tyto otázky je podmíněna tím, že vojenská praxe skutečně v sobě zahrnuje třídně politický a vojenský speciální obsah, že rovněž dodává vojenský charakter mnohým přírodním technickým a sociálním jevům.

Třídně politický aspekt slučuje všechna sociální zkoumání. Převládající část mezi nimi směřuje k objasnění třídně politických vztahů, sociálních (obecných sociologických, ekonomických a politických) zákonů vzniku a rozvoje vojenské praxe tříd a států. To také je komplexní předmět marxisticko-leninského učení o válce a armádě.

Vojenský speciální aspekt slučuje všechny výzkumy, které zkoumají válku jako ozbrojený zápas a vojenskou praxi v jejím specifickém obsahu. Určení charakteru ozbrojeného zápasu ve válkách různého typu, zákonů jejich přípravy, vedení a zabezpečení tvoří obecný předmět vojenské vědy socialismu.

Vojenské části všech dalších společenských přírodních a technických věd jsou určitým způsobem rozděleny mezi těmito hlavními aspekty a jsou styčnými teoriemi (vědami) vzájemně blízkými s marxisticko-leninským učením o válce a armádě a vojenskou vědou. Toto značně různorodé odvětví vojenskoteoretických znalostí se rychle mění ve svém rozsahu i obsahu a vytváří různé spojitosti a prolíná se s výše jmenovanými hlavními odvětvími.

V dalším musíme vysvětlit vnitřní obsah a strukturu vyčleněných podsystemů vojenskoteoretických znalostí.

Pokud jde o obsah a strukturu marxisticko-leninského učení o válce a armádě, autor řekl svůj názor. Pozornost budeme věnovat obsahu a struktuře vojenských

speciálních znalostí. Jejich jádro tvoří vojenská věda. Je to komplexní systém znalostí, jednotný svým obecným předmětem a současně zahrnující celou řadu věd a teorií, které mají poměrně samostatné, dílčí předměty výzkumů.

Přesné určení součástí vojenské vědy není lehkým úkolem. Jen co se pokusíme určit přesné vnitřní a vnější hranice, ihned zjišťujeme, že získáváme společné body, které vytvářejí možnosti k vzájemnému protínání a pronikání dílčích vojenských teorií. Takové hranice určuje v článku: generálporučík M. A. Garejev. Vyjmenovává řadu dílčích vojenských teorií; přitom se řídí předmětovým principem klasifikace a potom doplňuje tento přehled z pozice předmětové problémové příslušnosti.

Rozdělení dílčích vojenských teorií na základě předmětového a problémového principu vyžaduje detailnější a přesnější zdůvodnění. Z obsahu článku není vždy jasné, proč jedny teorie jsou rozebírány

jako výsledek předmětové a druhé jako předmětové problémové klasifikace, neboť každá z nich má svůj předmět zkoumání a cílem všech je řešit komplexní problémy různé činnosti.

Proto je účelné především vyčlenit hlavní prostředek a hlavní proces, zkoumané vojenskou vědou. Takovými jsou, podle všeobecného názoru, „ozbrojené síly“ a „ozbrojený zápas“. Ve spojitosti s tím je účelné v první řadě jmenovat dva hlavní podsystémy vojenskovědeckých znalostí, tj. „teorii vojenské výstavby“ a „teorii vojenského umění“. Každou tuto teorii můžeme zkoumat jako komplexní, která se skládá z celé řady dílčích teorií.

Dílicí čára mezi hlavními podsystémy vojenské vědy je dosti pomyslná, protože jsou hluboce spojené a jednotné hlavní prostředky a procesy ozbrojeného zápasu. Proto jsou i takové dílčí teorie, které pod určitým zorným úhlem současně zahrnují obojí, tj. jsou prvky jak teorie vojenské výstavby, tak teorie vojenského umění.

Struktura a oblast vojenské vědy

Není docela přesné zahrnovat teorii vyzbrojování do třídy předmětové problémových, a ne do třídy předmětových teorií vojenské vědy. Jestliže konkrétním předmětem zkoumání vojenské vědy je ozbrojený zápas a problémovým je příprava státu k tomuto zápasu, potom předmět zkoumání teorie vyzbrojování bude nejspíš ve vojenské vědě. Věc je v tom, že při zkoumání zákonitostí ozbrojeného zápasu jsme povinni brát v úvahu i zákonitosti rozvoje dřívější výzbroje jako konkrétního jevu. Je pochopitelné, že teorie vyzbrojování se projevuje i po problémové stránce, ale jak přímo, tak ve zpětné vazbě předmětových teorií s předmětově problémovými teoriemi vojenské vědy. Teorie vyzbrojování může být v zásadě jednoznačně začleněna do struktury vojenské vědy.

Jiná situace je s teorií civilní obrany. Její předmětově problémový charakter a v souvislosti s tím i místo v komplexu teorií vojenské vědy není těžké vidět i když z druhotnosti zkoumaných otázek (zejména otázek ochrany obyvatelstva a objektů národního hospodářství ve válce) ve vztahu k samotnému ozbrojenému zápasu.

Chceme ještě upozornit na jednu okolnost. Je-li předmětová klasifikace vojenské vědy správná a všichni ji podporují, pak je možné rozšířit ji i na teorii bojového použití každého druhu ozbrojených sil nebo druhů vojsk, protože zvlášť souhrn

těchto teorií je hlavním obsahem samotné vojenské vědy.

Použijeme-li v článku navrhovaný předmětový přístup ke klasifikaci vojenské vědy k jakékoli teorii bojového použití konkrétního druhu ozbrojených sil nebo druhů vojska, potom uvidíme, že v předmětové klasifikaci budou tyto teorie závazně „přítomny“ v takových částech, jako je obecná teorie, která v sobě zahrnuje také teorii velení (pro hlavní teorie vojenské vědy — v souladu s tím obecné otázky bojového použití a velení jednotlivým druhům ozbrojených sil nebo druhům vojsk), vojenské umění (analogicky — operační umění nebo umění bojového použití druhů ozbrojených sil, druhů vojsk), teorii výstavby (teorii výstavby daného druhu ozbrojených sil, druhů vojsk) a teorii vojenského výcviku a výchovy (vzhledem k odpovídající specifikaci daného druhu ozbrojených sil, druhů vojska).

Pokud se týče teorie vojenské ekonomiky, pak není v tomto případě na místě. Kromě toho je zřejmé poměrně vysoce problémový charakter otázek, které zkoumá. I přes značný růst významu vojenské ekonomiky při zabezpečování soudobého ozbrojeného zápasu, teorie vojenské ekonomiky musí zaujímat místo v soustavě předmětově problémových teorií vojenské vědy.

Současně teorie týlu ozbrojených sil (v souladu s tím teorie týlu druhů ozbrojených sil, druhů vojsk) a teorie vyzbrojo-

vání [v souladu s tím teorie vyzbrojování druhů ozbrojených sil, druhů vojsk], které se zabývají poměrně konkrétními otázkami zkoumání v rámci předmětu vojenské vědy, musí zaujmout místo mezi jejími teoriemi, v souladu s předmětovou klasifikací.

Máme-li nyní do předmětové klasifikace vojenské vědy zahrnout teorii, vojenské umění, teorii výstavby, teorii vyzbrojování, teorii týlu, teorii vojenského výcviku a výchovy, potom taková klasifikace nejen že obsáhne všechny hlavní stránky předmětu vojenské vědy, ale bude také oprávněnou v poměru k jakékoli a každé samostatné teorii bojového použití toho kterého druhu ozbrojených sil nebo druhu vojsk.

Otázka předmětové klasifikace vojenské vědy není jen potřebou vojenského myšlení. Je rovněž projevem stupně účinnosti praktické stránky vojenské teorie, která usměrňuje rozvoj vojenské praxe a dovádí ji k odpovídajícím výsledkům.

Vděčíme starostlivosti M. A. Garejeva, aby systematizace vojenských teorií zabezpečovala celistvý, systémový přístup ke zkoumání objektivních procesů ve vojenském a nepřizpůsobovala se „ke vzniklé struktuře existujících kateder a studijních programů“. Tohoto cíle můžeme dosáhnout jen za podmínky „přítomnosti“ bez výjimky všech teorií bojového použití druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v každé součásti vojenské vědy v souladu s její

předmětovou klasifikací a opačně, ve struktuře každé z těchto teorií musí být zastoupeny předmětové součásti samotné vojenské vědy.

Co se může stát, nebudou-li zahrnuty v každé teorii bojového použití jednotlivých sil a prostředků ozbrojeného zápasu všechny předmětové součásti vojenské vědy? Rozvoj takové teorie v tomto případě bude jednostranný a ne plně hodnotný a spoléhat na její účinné „předávání“ do praxe vojenství bude těžko. Známe např., že již ve třicátých letech byly rozpracovány v sovětské vojenské vědě otázky použití silných vzdušných výsadků. Ve výstavbě sovětských ozbrojených sil se předpokládalo v souvislosti s tím vytvořit vzdušná výsadková vojska v rozsahu sboru, vycvičit a vyzbrojit vojáky několika nástupních termínů. Poněvadž nebyla všestranně rozpracována teorie bojového použití vzdušných výsadků, nedostalo se jim širokého uznání nejen v prvním těžkém období války pro sovětské ozbrojené síly, ale ani v dalším období, kdy sovětská vojska úspěšně vedla hluboké útočné operace za úplné nadvlády ve vzduchu.

Zkoumání předmětové klasifikace vojenské vědy bude dobrým základem dalšího uspořádání programů vojenského výcviku a vědecké práce, stanovení těžiště soustředění hlavního úsilí při rozvíjení teorie druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v souladu s potřebami vojenské praxe dneška a zítřka.

Vojenská věda a vojenská psychologie

V článku je správně zdůrazněný velký a rostoucí význam vojenské psychologie ve vojenské výstavbě. Zásady vojenské psychologie organicky pronikají do mnohých částí vojenské vědy — např. do teorie výstavby ozbrojených sil a teorie vojenského výcviku a výchovy; teorie vedení také do možné míry využívá závěrů vojenské psychologie. Soustřeďuje-li podklady o osobnosti vojáka, psychologii mas na bojišti, vojenská psychologie se zařazuje i do těch částí vojenské vědy a praxe, kde se uvažuje a hodnotí morálně psychologický stav vlastních vojsk a vojsk nepřítel. Vojenskou psychologii autor zahrnuje také do oblasti společenských věd, které jsou blízké vojenské vědě a zabezpečují přípravu a vedení války nejen ozbrojenými silami, ale také lidem, celým státem. Jde o tu část psychologické vědy, která napomáhá řešit úkoly obranného charakteru. Souhrn zobecnění vojenské psychologie a všeho, co psychologie v celku může dát pro upevnění obranyschop-

nosti státu, můžeme pojmenovat systémem vojenských psychologických znalostí. Tím se zdůrazňuje význam vojenské psychologie a celkového systému vojenských psychologických znalostí jak pro praxi vojenství a různých částí vojenské vědy, tak i pro mnoho oblastí celkového systému znalostí o válce a armádě, pro řešení širokého rozsahu obranných problémů.

Stanovení úlohy a místa vojenské psychologie v systému vojenských znalostí umožňuje upřesnit její charakteristiku jako vědy. Máme podklady k tvrzení, že vojenská psychologie je odvětvím sovětské psychologické vědy, která má své místo v systému znalostí o válce a armádě. Jakožto blízka (hraniční) s mnohými částmi vojenské vědy a vzhledem k jejímu rostoucímu významu rozpracování problémů lidského faktoru pro ně, vojenská psychologie má tendenci změnit se v odvětví vojenské vědy. Vzhledem k reálnému stavu a perspektivám můžeme vojenskou psychologii zkoumat jako hraniční oblast

znalostí, která je odvětvím psychologické a vojenské vědy.

Když jsme určili postavení psychologie v systému znalostí o válce a armádě, můžeme hovořit o způsobech jejího rozvoje. Vojenská psychologie se musí především rozvíjet na základě sovětské psychologie v chápání a přístupu k předmětu svého zkoumání, využívat celého souhrnu metod a prostředků sovětské psychologie a rovněž ji zjištěné obecné zákonitosti. Tato spojitost obohacuje vojenskou psychologii, upevňuje její metodologické a vědecko-terapeutické postavení, zabezpečuje základní charakter zkoumání a získaných zveřejněných a závěrů.

Směr zkoumání vojenské psychologie, její problematika, praktické zaměření, přístup ke zkoumanému předmětu, musí být současně určovány požadavky boje, operace a ozbrojeného zápasu v celku, které vyjadřuje vojenská věda. To zabezpečuje její spojitost se životem, správnou orientací bádání a dává jí praktický charakter. Vojenská psychologie se může rozvíjet jen jako vojenská psychologie v oblasti vojenské vědy a praxe a v důsledku úsilí psychologů a praktiků ve vojenství. Mimo tuto spojitost ztrácí praktický charakter a význam.

Spojitost vojenské psychologie s vojenskou vědou je podmíněna podstatou samotného objektu a předmětu jejího zkoumání. Jsou to vojáci a vojenské kolektivy. Vojenská psychologie zkoumá ve službě, výcviku a bojové činnosti zákonitosti formování a projevu těch psychologických zvláštností osobnosti vojáka a vojenského kolektivu, které tvoří jejich charakteristické rysy, jejich duchovní síly a jsou zdrojem vítězství v boji a ve válce v celku.

S využitím vojenské psychologie vojenská věda a praxe získávají možnost hodnotit mravní zdroje toho, kdo vede boj, ozbrojený zápas, kdo je realitou taktiky, operačních замыслů, tj. vojáků. Je pochopitelné, že vojenskopsychologický aspekt je jedním z aspektů přístupu k vojákům. Ovšem aspekt povinný, nutný pro naši vojenskou vědu a praxi, které se rozvíjejí na základě té poučky V. I. Lenina, že výsledek boje, operace a války v celku nakonec určují lidé.

Vojenská psychologická zkoumání formulují zákonitosti a závislosti, závěry a zobecnění, která objasňují proces postavení vojáka, skloubení vojenského kolektivu, zvláštností jejich činnosti a reakce v různých podmínkách, mobilizující a podněcující pohnutky atd.

Objektivní požadavky ozbrojených sil ve vojenskopsychologické vědě jsou natolik jasné, že můžeme nyní oprávněně hovořit o vzniku celého systému jejích odvětví, která zabezpečují rozpracování celé řady jak obecných, tak i speciálních problémů v zájmu druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. Takovými obecnými problémy a směry vojenských psychologických výzkumů jsou psychologie osobnosti sovětského vojína vojenského kolektivu, bojové činnosti, velení a řízení, psychologická příprava a další. K nejvíce rozšířeným odvětvím této vědy můžeme zařadit vojenskou leteckou, vojenskou námořní, vojenskou inženýrskou psychologii atd. Proces diferenciací vojenskopsychologických znalostí tak ve značné míře vyžaduje regulování, neboť se v něm pronikavěji projevuje životní nutnost. Podobné vědecké znalosti jsou velmi důležité pro praxi přípravy vojsk a pro práci důstojníka s podřízenými.